

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága dr. Szathmáry Géza ügyvéd által képviselt felperesnek dr. Tábori János ügyvéd által képviselt I. rendű, dr. Nagy-Koppány Ügyvédi Iroda által képviselt II. rendű alperesek ellen - a felperes pernyertessége érdekében dr. S. T. beavatkozó részvételével - végrendelet érvényességének megállapítása iránt a Fővárosi Bíróságon P.24.323/2007. számon megindított, majd a Fővárosi Ítéltábla 2009. június 11-én meghozott 1.Pf.20.184/2009/12. számú jogerős ítéletével befejezett perében, az említett számú másodfokú határozat ellen a felperes részéről 21. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán a 2010. február 3-án megtartott tárgyaláson meghozta az alábbi

i t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.20.184/2009/12. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja;

kötelezi a felperest, hogy - 15 nap alatt - fizessen meg az alpereseknek személyenként 140.000 (Egyszáznegyvenezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget.

A le nem rótt 544.200 (Ötszáznegyvennégyezer-kettőszáz) forint felülvizsgálati eljárási illetéket az állam viseli.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

Cs. I.-né (továbbiakban: örökhagyó) 2003. május 20-án végintézkedés hátrahagyásával hunyt el. Az örökhagyó törvényes örökösei - elhunyt testvéreinek gyermekei - az alperesek; végrendeleti örököse a felperes, akit az örökhagyó a dr. S. T. ügyvéd által szerkesztett és ellenjegyzett írásbeli magánvégrendeletében minden ingó és ingatlan vagyonának örököseként nevezett meg. A végrendeletet tanúként P. J.-né, a végrendeleti örökös édesanyja, valamint H. I. írták alá, az okiratot szerkesztő ügyvéd a keltezését követően azt

lebélyegezte és aláírta. A közjegyző a vitás hagyatékot - 1147/Kjő/246/2003/13. számú hagyatékátadó végzésével - ideiglenes hatállyal törvényes öröklés jogcímén egyenlő arányban a törvényes örökösöknek adta át, a fennálló öröklési vitára figyelemmel megállapítva: az egyik végrendeleti tanú a végrendeleti örökös egyenesági rokona, ami „nyilvánvaló tartalmi aggály”, a törvényes örökösök a törvényes öröklés rendje szerint kérték a hagyaték átadását.

A felperes keresetében annak megállapítását kérte, hogy az örökhagyó 2002. május 30-án kelt írásbeli magánvégrendelete érvényes, az megfelel a Pp. 196. § (1) bekezdés a) pontjában foglalt teljes bizonyító erejű magánokiratnak. Az I. rendű alperesnek a végrendeletet elismerő nyilatkozatára tekintettel a felperes az örökhagyó ingatlanába 2005. októberében családjával együtt beköltözött.

Az alperesek érdemi ellenkérelmükben a kereset elutasítását kérték, mert a felperes mint végrendeleti örökös anyjának közreműködése miatt az írásbeli magánvégrendelet alaki okból érvénytelen, hiányoznak a Ptk. 632. § (2) bekezdésében foglalt érvényességi kellékek.

A felperesi beavatkozó - az okiratot szerkesztő és ellenjegyző ügyvéd - a keresetnek történő helytadást kért.

Az elsőfokú bíróság a keresetet elutasította. Indokolásának jogi okfejtése szerint - abból a nem vitás tényből kiindulva, hogy a perbeli végrendelet egyik tanúja a végrendeleti örökös édesanyja - abban a kérdésben kellett a bíróságnak állástfoglalnia, hogy az ügyvédi ellenjegyzés helyettesíti-e a harmadik tanú aláírását. A Ptk. 632. § (1) és (2) bekezdése értelmében az írásbeli magánvégrendelet tanúja vagy más közreműködő személy, illetve ezek hozzátartozója javára szóló juttatás érvénytelen, kivéve ha a végrendeletnek ezt a részét az örökhagyó sajátkezűleg írta és aláírta, vagy ha a végrendelkezésnél - rajta kívül - további két tanú működött közre. A tanúk e minőségének feltüntetésével kell, hogy aláírják az okiratot. A perbeli esetben az ügyvéd az okiratot szerkesztő és ellenjegyző személyként írta azt alá, és nem tanúként. Ezért a felperesre vonatkozó juttatás érvénytelen. Megállapította, hogy a „jelen eljárásban mindkét személy korábbi nyilatkozatát gyakorlatilag visszavonta”, a végrendeletet érvényesnek nem ismerték el.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállást ítélkezése alapjául elfogadta és érdemben is egyetértett az arra alapított jogi döntésével:

Az örökhagyó hagyatékát a közjegyző törvényes öröklés címén az alpereseknek adta át, ezért a végrendeletre alapított öröklési igényt - a végrendelet érvényességének megállapítása iránti perben - a felperesnek kellett érvényesítenie. Az alperesek pedig a Ptk. 653. §-ában foglaltak alapján, az ellenük indított perben védekezésüként hivatkozhattak a végrendelet érvénytelenségére, figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság PK 85. számú állásfoglalásában kifejtettekre is.

Az elsőfokú eljárás során a felperes egyértelműen nem jelölte meg az alperesnek a nyilatkozatait, amelyekben - hivatkozása szerint - a perbeli végrendeletet érvényesnek ismerték el. Először a másodfokú eljárásban állította, hogy az I. rendű alperes az USA-ban, egy nevadai közjegyző előtt tett 2003. május 11-ei írásbeli nyilatkozata tekinthető a végrendelet elismerésének. A másodfokú bíróság szerint a hivatkozott nyilatkozat nem tekinthető a végrendelet érvényességét elismerő joghatályos nyilatkozatnak, következésképpen az elsőfokú bíróságnak megalapozatlan az érvelése, miszerint az alperesek korábbi nyilatkozatukat a jelen eljárásban visszavonták.

Az írásbeli magánvégrendelet speciális alaki érvényességi kellékeit a Ptk. 629. §-a határozza meg, ezért a Pp. 196. § (1) bekezdés a) pontja szerinti teljes bizonyító erejű magánokiratnak megfelelő végintézkedés csak akkor érvényes, ha az megfelel a végrendelet anyagi jogszabály által meghatározott alaki követelményeinek. Az adott esetben ez a feltétel nem valósult meg, mert az ügyvédi ellenjegyzés nem helyettesíti a harmadik végrendeleti tanú aláírását: a tanúi minőség feltüntetésére ugyanis a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjának megfelelően nem került sor.

A jogerős ítélet ellen a felperes élt felülvizsgálati kérelemmel, amelyben - tartalma szerint - annak hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének keresete szerinti megváltoztatását kérte. Arra hivatkozott, hogy a jogerős ítélet sérti a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontját, a 623. § (2) bekezdését és a 636. § (1)-(2) bekezdéseiben, továbbá a 653. és 654. §-aiban foglaltakat. Megismételt érvelése szerint az okirat mindenben megfelel a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjában írt követelményeknek, továbbá az ügyvédekről szóló 1998. évi XI. törvény 27. § (1) bekezdés b) pontjában foglaltaknak, melynek értelmében az ügyvédi ellenjegyzés tanúsítja, hogy az okiratot az abban megjelölt fél - jelen esetben az örökhagyó - előtte aláírta, ezért a tanúi minőség feltüntetése nélkül is hitelesíti az aláírást. Tévedett - szerinte - a közjegyző, amikor arra az álláspontra helyezkedett, hogy az örökösök között örökösödési vita lenne. Tévedtek az eljáró bíróságok, amikor a végrendelet érvénytelenségét állapították meg. A másodfokú bíróság a bizonyítékok okszerűtlen mérlegelésén alapuló jogerős ítéletében figyelmen kívül hagyta, hogy az alperesek a végrendeletet érvényesnek ismerték el, annak megtámadási jogáról az

I. rendű alperes bizonyítottan lemondott, másikkal pedig „lemondását kilátásba helyezte”. Ügydöntő jelentősége van az I. rendű alperes - 2003. november 5-ei angol nyelvű, külföldi közjegyző által hitelesített - nyilatkozatában foglaltaknak, amelyben kijelentette, hogy nagynénje végrendeletét elfogadja. A II. rendű alperes 2004. augusztus 23-án a felperesnek írt e-mailben kifejezésre juttatta: „Ha meg tudja állapítani, hogy Mária azt akarja, hogy a felperesé legyen a háza, akkor ezt a kívánságát tiszteletben tartja.” Sérlemelte továbbá, hogy a másodfokú bíróság indokolási kötelezettségét megsértve, a II. rendű alperes e-mailben küldött levelével kapcsolatosan állásfoglalást sem tartott szükségesnek. A végrendelet érvényes elismerésére figyelemmel az alperesek a Ptk. 653. §-ában foglalt megtámadási jogukkal nem élhettek, a végrendelet érvénytelenségére a jelen perben utóbb nem hivatkozhattak. Végül kifogásolta a másodfokú bíróság részéről a juttatás és az öröklés jogintézményeinek „összemosását”, amelynek célja - álláspontja szerint - a favor testamenti elv érvényesülésének megakadályozása. Az adott ügyre a PK 85. számú állásfoglalást, illetőleg a BH 2008.122. számú eseti döntést nem tekintette irányadónak.

Az I-II. rendű alperesek felülvizsgálati ellenkérelme - megismételve jogi érvelésüket - a jogerős ítélet hatályban való fenntartására irányult.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Pp. 270. § (2) bekezdése és a Pp. 275. § (3) bekezdése együttes értelmezéséből következően az eredményes felülvizsgálat alapja az anyagi jogszabálysértés vagy az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatással bíró eljárási jogszabálysértés megállapítása.

A Pp. 275. § (1) bekezdése szerint a felülvizsgálati eljárásban bizonyítás felvételének nincs helye. A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelem elbírálása során a rendelkezésre álló iratok alapján dönt. A jogerős határozatot csak a felülvizsgálati kérelem keretei között vizsgálhatja felül [Pp. 275. § (2) bekezdés].

Az adott esetben az utóbbi jogszabályi rendelkezésből az következik: a felperesnek a II. rendű alperes felülvizsgálati kérelemben hivatkozott elektronikus üzenete kapcsán kifejtett jogi álláspontja a jelen eljárásban nem vehető figyelembe. A Pp. 275. § (1) bekezdése alapján az ítélkezési gyakorlatban következetesen érvényesül az az elv (EBH 2002.653.), mely szerint a felülvizsgálati eljárásban olyan új körülményre, amely nem volt a megelőző eljárás tárgya, és amelyre vonatkozóan a fél az első- és másodfokú eljárás során nem hivatkozott, nem adhat alapot a jogerős ítélet felülvizsgálatára. A felperes maga is úgy nyilatkozott, hogy kizárólag a fellebbezését kiegészítő - 2009. április 9-ei -

beadványában hivatkozott először az elektronikus üzenetre. Következésképpen az elsőfokú eljárásnak nem képezte tárgyát az elektronikus üzenet vizsgálata, a másodfokú bíróság pedig a Pp. 235. § (1) bekezdése értelmében a fellebbezés kiegészítésében hivatkozott új tény állítását nem vehette figyelembe. A másodfokú bíróság részéről ezért nem történt a felperes által hivatkozott Pp. 221. § (1) bekezdésére alapított eljárási jogszabálysértés.

Mindezekon túlmenően a Legfelsőbb Bíróságnak abban a jogkérdésben kellett állástfoglalnia, hogy a másodfokú bíróság az irányadó anyagi jogi szabályok megfelelő alkalmazásával helyesen jutott-e arra a következtetésre: az írásbeli magánvégrendeleten az okiratot szerkesztő ügyvéd ellenjegyzése nem helyettesíti a Ptk. 632. § (2) bekezdése által megkívánt további tanú aláírását, ennél fogva a végrendelet érvénytelen.

A Legfelsőbb Bíróság mindenben egyetért a másodfokú bíróság jogi álláspontjával.

Abból kell kiindulni, hogy bár a Ptk. 629. §-ának a tanúk aláírását megkövetelő rendelkezése a végrendelet alakiságára vonatkozik, az egyértelműen anyagi jogi szabály. Ezért ebben a vonatkozásban – a felperes érvelésével szemben – a Pp. 196. § (1) és (2) bekezdésében foglalt eljárásjogi szabályok nem alkalmazhatók.

A Ptk.-nak az írásbeli magánvégrendeletre vonatkozó – anyagi jogi – rendelkezései kogens szabályok, amelyekről a törvény eltérést nem enged. Az írásbeli magánvégrendelet egyes formáira megszabott alakiságok bármelyikének hiánya a végrendelet érvénytelenségét vonja maga után.

A Ptk.-nak a végrendelet aláírását megkövetelő rendelkezését illetően más az örökhagyó és más a végrendeleti tanúk szerepe.

Az írásbeli magánvégrendeletet személyes végintézkedéssé az teszi, hogy az örökhagyó a végrendeletet – két tanú együttes jelenlétében – aláírásával saját végakaratának ismeri el (PJD IX. 180. számú eseti döntés). Az írásbeli magánvégrendelet esetében a tanúknak az a szerepük, hogy a végrendelkező személyazonosságát, valamint az aláírásának a hitelességét igazolják. Az anyagi jog szabályai a más által írt (allográf) írásbeli magánvégrendelet – Ptk. 629. § (1) bekezdés – érvényességét ahhoz a feltételhez kötik, hogy a végrendelkező két tanú együttes jelenlétében aláírja vagy ha azt már aláírta, az aláírását két tanú előtt magáénak ismerje el és a végrendeletet mindkét esetben a tanúk e minőségük feltüntetésével írják alá.

A törvény az örökhagyó nevének más módon történő hitelesítését nem teszi lehetővé (BH 2000.446. számú eseti döntés). Az ügyvédi bélyegző tartalma, az ügyvédi ellenjegyzés nem helyettesíti a tanú aláírását, a bélyegző egyébként sem a végrendeleti tanú személyének beazonosítására hivatott. Az egységes bírói gyakorlat szerint –

Legfelsőbb Bíróság EBH 2006.1412., Pfv.I.21.017/2008/5., Pfv.I.20.553/2009/5. számú határozatai és a BDT 2009.2045. szám alatt közzétett eseti döntés - a végrendeleti tanú személye önmagából a végrendeleti okiratból kell, hogy beazonosítható legyen. A tanú aláírását - e minősége feltüntetésének hiányában - nem pótolja az ügyvédi bélyegző használata.

A tanúk aláírása a Ptk. mint anyagi jogszabály által előírt érvényességi kellék - szemben az ügyvédi ellenjegyzéssel -, amely ahhoz szükséges, hogy a magánokirat teljes bizonyító erejű legyen a Pp. 196. § b) pontjában foglaltaknak megfelelően. Ugyanakkor az ügyvédi ellenjegyzés nem pótolhatja a tanú aláírását mint érvényességi kelléket, mert az ügyvédi ellenjegyzés a Ptk. - mint anyagi jogszabály - szerint nem érvényességi kellék. Következésképpen a Ptk. 632. § (2) bekezdésében írt feltétel - a tanú hozzátartozója részére szóló juttatás akkor sem érvénytelen, ha a végrendelkezésnél, rajta kívül további két tanú közreműködött - nem valósult meg.

A végrendelet alaki hibája sem bizonyítással, sem az örökhagyó akaratának értelmezésével nem orvosolható. A felperes ezért szükségtelenül és alaptalanul hivatkozott a favor testamenti elvének érvényre juttatására. Az örökhagyó akaratának vizsgálatára ugyanis csak érvényes végintézkedés alapján van jogi lehetőség. Az adott esetben viszont az örökhagyó végrendelete alaki okból érvénytelen, így annak érdemi vizsgálatára nem kerülhetett sor.

Minden alapot nélkülöz a közjegyző eljárásának kifogásolása. Annak vizsgálata ugyanis, hogy helyénvaló volt-e az az eljárása, melyben a hagyatékot ideiglenes hatállyal a törvényes öröklés rendje szerint adta át (BH 1987.445. számú eseti döntés), nem képezte a jelen felülvizsgálati eljárás tárgyát, miután az első- és másodfokú eljárásnak sem volt tárgya.

A Legfelsőbb Bíróság nem fogadta el a felperes érvelését azzal kapcsolatosan, hogy az alperesek a végrendeletet érvényesnek ismerték el, annak megtámadási jogáról az I. rendű alperes bizonyítottan lemondott. A bírói gyakorlat egységes ate tekintetben - a Legfelsőbb Bíróság PK 261. számú állásfoglalásában kifejtettek szerint -, hogy a hagyatéki eljárás során tett nyilatkozatok rendszerint a hagyatéki vagyon átruházására, bizonyos feltételek kikötésére és más anyagi joghatás elérésére irányulnak: a visszavonás hatályosságához a nyilatkozattal jogot szerzett másik fél beleegyezése szükséges. A visszavonásra a Ptk. 211-214. §-ai az irányadók, illetve az ilyen tartalmú nyilatkozat - az általános szabályok szerint - a Ptk. 210. §-ában megjelölt okra hivatkozással megtámadható. Az egyoldalú nyilatkozatokra - ha a törvény kivételt nem tesz - a szerződésre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni.

A hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII.4.) IM rendelet (He.) 52. § (3) bekezdése értelmében a közjegyző köteles a feleknek a

felmerülő jogi kérdésekben tájékoztatást adni, gondoskodni arról, hogy a tárgyaláson nyilatkozataikat, azok jogkövetkezményeinek teljes ismeretében tegyék meg (BH 1992.175.)

Az adott ügy elbírálása szempontjából ügydöntő jelentősége annak a ténynek van, hogy a közjegyző 2004. február 3-i végzésében foglalt felhívására az I. rendű alperes több alkalommal nyilatkozta, hogy a végrendeletet nem fogadta el érvényesnek: sem a 2004. február 27-én írt, a nevadai közjegyző által hitelesített válasziratában, sem a Magyar Köztársaság Főkonzulátusa által hitelesített 2006. május 12-i beadványában. A másodfokú bíróság helyesen járt el, amikor: az I. rendű alperes 2006. május 12-i nyilatkozatát vette figyelembe; megállapította, hogy a közjegyzői tájékoztatás nélkül tett nyilatkozatoknak az ügy elbírálása szempontjából nincs jelentőségük, a közjegyző előtti eljárás során a II. rendű alperes képviselőjében eljáró ügygondnok ugyancsak a hagyaték törvényes öröklés jogcímén történő átadását kérte.

Mindezekre tekintettel a Legfelsőbb Bíróság a másodfokú bíróság jogerős ítéletét - a felülvizsgálati kérelemben hivatkozott jogszabálysértések hiányában - a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A Legfelsőbb Bíróság a felperest a felülvizsgálati eljárásban való pervesztességére figyelemmel kötelezte a Pp. 270. § (1) bekezdése szerint alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdése alapján - figyelemmel a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (1) bekezdésére - az alperesek felülvizsgálati eljárásban felmerült költségei megfizetésére. A felperes költségmentessége folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (1) bekezdése és 14. §-a szerint az állam viseli.

Budapest, 2010. február 3.

Dr. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. előadó bíró, Dr. Szabó Julia s.k. bíró

K.Gyné

A kiadmány hitelével:

bírósági tisztviselő